

UDK 82.09(497.6) Rebihić, N.

Primljeno: 15. 09. 2020.

Stručni rad
Professional paper

Elmir Spahić

RESISTEMATIZACIJA VAŽNOG AUTORSKOG OPUSA U BH KNJIŽEVNOJ POVIJESTI

(Nehrudin Rebihić, *Biti izvan kanona: Književno djelo Rasima Filipovića, Dobra knjiga, Sarajevo, 2018.*)

Nastala na izvornoj književnohistorijskoj građi, studija Nehrudina Rebihića *Biti izvan kanona: Književno djelo Rasima Filipovića* u potpunosti opravdala namjeru autora da književnohistorijski resistematizira jedan važan autorski opus u povijesti bošnjačke književnosti. Knjiga sadrži pet poglavlja: 1) “Rasim Filipović: Život i književno djelo”; 2. “Između tradicije i političkog angažmana: Drame Rasima Filipovića”; 3. “Romaneski svijet Rasima Filipovića”; 4. “Književnost kao saputnica revolucije: Memoaristika Rasima Filipovića”; 5. “Kratka priča; književnokritički i polemički radovi Rasima Filipovića u bosanskohercegovačkoj periodici”.

Prvo poglavlje je biografski i bibliografski ekspeze o Rasimu Filipoviću (1909–1983) u kojem *se upoznajemo* sa ovim zaboravljenim književnikom u preiodu njegova stvaranja između dvaju svjetskih ratova. Filipović je najprije objavljivao dramske tekstove, uz nekoliko kraćih proznih te kritičkih i polemičkih radova, a u vremenu poraća i sve do smrti posvetio se pisanju romana. Dramske i prozne tekstove objavljivao je 40-ih godina u tad najznačajnijim listovima i časopisima: *Novi Behar, Gajret, Islamski svijet, Pravda, Putokaz, Savremenik*, etc. Simptomatična je njegova sklonost u retuširanju dramskih tekstova, pogotovo nakon rata, i to na fonu stilskih, ali i ideoloških konjunktura.

Filipović je prije Drugog svjetskog rata radio u administraciji časopisa *Novi Behar*, u *Sarajevskom listu* objavljivao je prikaze o izvedbama sarajevskog teatra, bio je bitna figura Dramskog amaterskog društva (DAK), a Alija Nametak u *Sarajevskom nekrologiju* bilježi da je u kancelariji više pisao književnost nego administraciju. Filipovićev književni opus nakon rata temeljio se na socrealističkom narativu, što se ogleda u njegovim romanima i dramama. Na socrealističkoj poetici istrajava sve do romana *Glumica* (1969), koji zajedno s romanom *Ničija* (1964) čini duologiju. Dva njegova povijesna romana *Odabranik* (1976) i *Krijumčari* (1974–1990) narativi su o bosanskoj odnosno bošnjačkoj nacionalnoj prošlosti. Pred kraj života Filipović je objavio i knjigu zapisa iz NOB-a *Putovanje s Čiča Jankom* (1980), što je njegov prvi i jedini pokušaj pisanja memoaristike.

U drugom poglavlju riječ je o Filipovićevom dramskom djelu koje je bošnjačka književna historiografija uglavnom *previdjela*, i pored toga što je, uz Ahmeda Muradbegovića, sigurno bio jedan od najaktivnijih dramskih pisaca između dvaju svjetskih ratova, ali i nakon Drugog svjetskog rata. Također je danas manje-više nepoznanica da su Filipovićeve drame izvođene širom Bosne i Hercegovine. Iznimno je u tom pogledu interesantan prikaz Jovana Palavestre u kojem o Filipovićevoj drami *Otkako je Banja Luka postala* piše da ima “stanovit talenat” (...); ali i “treba mu samokritike, lektire i književnog razgovora”. Nadalje, u znamenitom tekstu Rize Ramića *Tri generacije književnika muslimana* objavljen u časopisu *Putokaz* Filipović je svrstan u tzv. treću generaciju muslimanskih pisaca (uz Hasana Kikića, Husniju Čengića, Safeta Krupića i Ziju Dizdarevića). Druga polovina 20. stoljeća će donijeti donekle prilježniji književnokritički pogled na djelo Rasima Filipovića, počevši od studije *Svetlo i tamno* (1957) Slavka Leovca, pa preko studija *Sarajevsko pozorište između dva rata I i II* (1976) i *Dramska književnost I i II* (1991) Josipa Lešića, a i u književnokritičkim radovima i antologijama.

Općenito, izdvajaju se Filipovićeve drame objavljene u časopisu *Novi Behar* u periodu 1930–1941. godine: *Tako je suđeno* (1929–1939), *Zeleni demon* (1931–1932), *Na sijelu* (1932–1933), *Prikaza* (1935–1936), *Raspadanje* (1938–1939), *Trgovina mješovite robe* (1931), odnosno drame koje su objavljene u časopisu *Islamski svijet* u periodu 1934–1935. godine: *Skandal u vozu* (1934) i *Đerzelez Alija* (1935).

O romanesknom opusu Rasima Filipovića riječ je u trećem poglavlju. Objavio je ukupno četiri romana: *Ničija* (1964), *Do viđenja smrti* (1964), *Glumica* (1969), *Odabranik* (1976) *Pečena zemlja* (1937). Djela ovoga pisca saobrazna su njegovim ideološkim opredjeljenjima, pa je u romanima (kao i dramama), napisanim za vrijeme ili nakon rata, naglašena socrealistička i partizanska slika svijeta, koja će ostati konsti-

tutivno obilježje njegove poetike sve do romana *Glumica*. Produženi život socrealističke poetike u Bosni Hercegovini, a što potvrđuju i djela Zaima Topčića, Derviša Imamovića i sl. (do)kazuje da socrealizam u bošnjačkoj književnosti ne završava s Krležinim referatom 1952. godine, nego traje sve do 80-ih godina 20. stoljeća. Autor stoga sasvim opravdano naglašava određene propuste u bošnjačkoj književnoj historiografiji i njenim modelima koji su se toliko ustalili u kritičkoj i akademskoj praksi da, u vezi sa tom pojavom, s pravom koristi sintagmu *fosilizacija propusta*. Od značaja je spomenuti i povijesne romane Rasima Filipovića, u kojima pričom evocira bosansku i bošnjačku nacionalnu prošlost: *Odabranik* i *Krijumčari*, oba smještena u osmansku Bosnu.

Četvrto poglavlje tretira knjigu memoara *Putovanje s Čiča Jankom: zapisi iz NOB-a* (1980) koju Risto Trifković poredi s memoarskom prozom *S proleterima* (1950) Derviša Sušića, i to na fonu autentičnosti, inovativnosti i otkrivanja manje poznatih detalja iz NOB-a. U ovim memoarima, pored reljefnih opisa Josipa Broza i Moše Pijade, jednodimenzionalno predstavljenih kao simbola morala, skromnosti i požrtvovanja, Filipović piše i o književnicima i slikarima, spajajući revoluciju i umjetnost, premda je u svemu tome sama umjetnost podređenja revoluciji. Pored memoarsko-putopisnih sjećanja i slika, knjiga donosi i fotografije ličnosti o kojima se piše.

Na koncu, peto poglavlje predstavlja osvrt na Filipovićeve kratke priče, književnokritičke i polemičke radove objavljene u bosanskohercegovačkoj periodici. Kraće pripovjedne forme (crtice, pripovijetke) objavljivao je u časopisima *Novi Behar*, *Gajret (Kalendar)* i *Narodna uzdanica (Kalendar)*. Te kratke priče ustvari su anegdote koje je pisac iz zavičajnih vrela usmene predaje i zbilje te ih modificirao i literarizirao, a sve u svrhu oslikavanja teške socijalne situacije i marginalizacije pojedinaca. Žanrovsku svestranost Rasima Filipovića potvrđuje i esej *Narodna poezija*, koju razumijeva kao očitovanje narodne duše, odnosno kolektivne svijesti, pa se u vezi s tim referira na sevdalinku i epsku pjesmu kao “kombinaciju srca i razuma, u njima ljubav ide u stopu sa razumom”.

Književnohistorijskom monografijom *Biti izvan kanona: Književno djelo Rasima Filipovića* doc. dr. Nehrudin Rebihić osvijetlio je bogati a opet spletom okolnosti zanemareni i marginalizirani književni opus Rasima Filipovića, kojem je, sve do ove studije, naša književna historija i kritika tek ovlaš i usputno posvećivala pažnju.

Adresa autora
Authors' address

Elmir Spahić
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
e-spahic@hotmail.com